

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/2008 rd

**Regeringens proposition med förslag till lag om
vigselrätt samt vissa lagar som har samband
med den**

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 4 mars 2008 en proposition med förslag till lag om vigselrätt samt vissa lagar som har samband med den (RP 14/2008 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- forskare Mette Manninen, justitieministeriet
- äldre regeringssekreterare Joni Hiitola, undervisningsministeriet
- professor Mikael Hidén
- professor Olli Mäenpää
- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om vigselrätt. I lagen ska det ingå bestämmelser om villkoren för att en medlem av ett registrerat religionssamfund ska få vigselrätt och om tillsynen över hur den används. Där ska också bestämmas om återkallelse och registrering av vigselrätt.

Dessutom föreslås äktenskapslagen bli ändrad på den punkten att borgerlig vigsel ska kunna förrättas i tingsrätterna av tingsdomare och lagmän, men också av tingsfiskaler och av notaries som förordnats av lagman. I en magistrat ska borgerlig vigsel kunna förrättas av magistratens chef och häradsskrivarna, men också av notarius publicus. I tingsrättslagen föreslås en bestämmelse om lagmännens rätt att förordna notaries

att förrätta vigsel. Enligt äktenskapslagen ska också andra än tjänstemän kunna förrätta vigsel.

Vidare föreslås en del mindre ändringar i äktenskapslagen och lagen om registrerat partnerskap.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

I motiven till lagstiftningsordning bedöms förslaget att bevilja registrerade religionssamfund rätt att förrätta vigsel och att utvidga rätten till andra än tjänstemän mot 124 § i grundlagen. Bedömningen gäller också befogenheter att utfärda förordning enligt 80 § i grundlagen. Regeringen menar att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Religionsfrihet

Enligt 14 § i den gällande äktenskapslagen förrättas kyrklig vigsel inom den evangelisk-lutherska kyrkan eller ortodoxa kyrkosamfundet eller inom annat religionssamfund som undervisningsministeriet har beviljat rätt att förrätta vigsel. Utöver de här kyrkosamfunden har ett fyrtio-tal andra religionssamfund fått rätt att förrätta vigsel. Utifrån 1—3 § i den föreslagna lagen om vigselrätt kan magistraten bevilja en medlem av ett registrerat religionssamfund vigselrätt, om medlemmen uppfyller villkoren för vigselrätt.

I rätten att utöva religion ingår kyrklig vigsel. Till friheten att bekänna sig till och utöva en religion hör också alla religiösa samfunds möjlighet att bestämma om sina egna religiösa ceremonier (RP 309/1993 rd, s. 59/II). Som grundlagsutskottet ser det harmonierar förslaget att utvidga rätten att förrätta kyrklig vigsel till alla registrerade religionssamfund både med religionsfriheten i 11 § och skyldigheten för det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses i 22 § i grundlagen. Bestämmelserna om borgerlig vigsel i lagförslag 2 ingår i rätten att inte höra till ett religionssamfund.

Delegering av förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter

I prövningen av äktenskapsförhinder och vigan-de till äktenskap ingår utövning av offentlig makt. Därför bör bestämmelserna prövas mot 124 § i grundlagen. Där står att offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter.

I samband med att lagen om ortodoxa kyrkosamfundet stiftades såg grundlagsutskottet på prövningen av äktenskapsförhinder som en

högst rutinmässig uppgift. Inom andra religions-samfund har prövningen gjorts av anställda som inte stått i tjänsteförhållande (GrUU 28/2006 rd, s. 3/II). Det handlar alltså inte om sådan betydande utövning av offentlig makt som bara borde anförtros en myndighet. Inom ett religions-samfund är det rationellt med tanke på verksamheten att rätten att förrätta vigsel anförtros vissa personer. Med hänsyn till att det i 2 § dessutom föreskrivs om förutsättningarna för vigselrätt och i 5 § om vigselförrättarnas skyldigheter och ansvar, uppfyller lagstiftningen så vitt grund-lagsutskottet kan se kraven i grundlagens 124 § på bestämmelser i lag, ändamålsenlighet, respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerhet och god förvaltning.

Enligt 17 a § 2 mom. i lagförslag 2 får borgerlig vigsel förrättas av den som fått vigselrätt av en magistrat. På de villkor som läggs fast i lagen får rätt att förrätta borgerlig vigsel ges den som avlagt högre juridisk examen, antingen tills vidare eller för viss tid, om det behövs för att garantera att det finns tillräckligt många borgerliga vigselförrättare inom magistratens område. En sådan utvidgning av vigselrätten motiveras i lagförslaget med att antalet borgerliga vigslar har ökat inte minst i Lappland, där allt fler ut-ländska turister vill bli vigda till äktenskap. Men där finns det inte tillräckligt många tjänsteinne-havare som är skyldiga att förrätta borgerlig vigsel. Även om vigselrätt beviljas med tanke på behoven inom magistratens område, kommer vigselförrättare att ha en allmän befogenhet att förrätta vigsel i hela landet.

I förarbetena till grundlagen sägs att kravet på ändamålsenlighet i 124 § i grundlagen är en rättslig förutsättning som ska bedömas från fall till fall (RP 1/1998 rd, s. 179/II). Ändå har antalet borgerliga vigslar i relation till antalet tjänstemän med vigselrätt inte ökat lika mycket i andra delar av Finland som i turistområdena i Lappland. Därför måste man i princip ställa sig kritisk till att rätten för en enskild person att förrätta borgerlig vigsel utvidgas till hela landet i stället för bara en magistrats område. Grundlags-

utskottet menar att lagutskottet gärna kan överväga en regional begränsning av vigselrätten lite närmare.

Interimiska förordnanden

Utifrån 8 § i lagförslag 1 får magistraten i ett ärende om återkallelse av vigselrätt utfärda ett interimistiskt förordnande utan att vigselförrättaren hörs, om det finns vägande skäl till det. Ett interimistiskt förordnande ska vara i kraft till dess att magistraten fattar slutgiltigt beslut i frågan, om beslutet inte återkallas eller ändras före det. Interimistiska förordnanden får inte överklagas.

Bestämmelserna är så till vida lite oklara att det inte helt framgår av lagen vad magistratens interimistiska förordnande ska innehålla. All utövning av offentlig makt ska ju enligt 2 § 3 mom. i grundlagen bygga på lag. Grundlagsutskottet ser helst att 8 § 1 mom. preciseras t.ex. så att magistraten genom ett interimistiskt förordnande, om det finns vägande skäl, får förbjuda att vigselrätten utövas, om ett ärende om återkallelse av vigselrätten har väckts.

Rätten att bli hörd, att få ett motiverat beslut och att överklaga beslutet hör enligt 21 § 2 mom. i grundlagen till de lagfästa principerna för en god förvaltning. Bestämmelsen om garantierna för god förvaltning hindrar inte — med hänsyn till förarbetena (RP 309/1993 rd) — att det lagstiftas om mindre undantag t.ex. från rätten att få ett motiverat beslut så länge undantagen inte rubbar rättighetens ställning som huvudregel och äventyrar den enskildes rättssäkerhet i en-

skilda fall (GrUU 48/2006 rd, s. 5, GrUU 10/2006 rd, s. 3).

Grundlagsutskottet menar att 8 § 3 mom. i lagförslag 1 med hänsyn till vigselförrättarens rättssäkerhet bör ändras så att ett interimistiskt förordnande får överklagas, men att beslutet får verkställas oberoende av överklagandet.

Befogenheter att utfärda förordning

Enligt 11 § i lagförslag 1 föreskrivs det genom förordning av finansministeriet om den myndighet som ska svara för att vigselrättregistret fungerar. Grundlagens 119 § 2 mom. medger att man föreskriver om myndigheten genom förordning i stället för lag, eftersom det inte hör till myndigheten att utöva offentlig makt. Också enligt förarbetena till grundlagen kan det av smidighetshänsyn krävas att det lagstiftas om enheter inom statsförvaltningen också genom förordning (RP 1/1998 rd, s. 174). Med tanke på att lagen ska vara exakt och läslig förefaller detta inte motiverat, eftersom vi utifrån motiven redan nu vet att länsstyrelsen i östra Finlands län kommer att vara denna myndighet. Därför ser grundlagsutskottet inget hinder för att lagstifta om detta redan i lag.

Grundlagsutskottet har ingenting att anmärka på om lagförslag 3 och 4.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anser

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

GrUU 8/2008 rd — RP 14/2008 rd

Helsingfors den 17 april 2008

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Jacob Söderman /sd
medl. Tuomo Hänninen /cent
Elsi Katainen /cent
Esko Kiviranta /cent
Elisabeth Naucclér /sv
Mikaela Nylander /sv
Tuula Peltonen /sd

Veijo Puhjo /vänst
Tapani Tölli /cent
Tuulikki Ukkola /saml
Ilkka Viljanen /saml
ers. Juha Hakola /saml
Johanna Ojala-Niemelä /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Kalevi Laaksonen.